

ก 2603

ระบบนิเวศป่าชายเลน และการเพาะเลี้ยงกุ้ง

ป่าชายเลนนับเป็นพื้นที่ที่มีระบบนิเวศอันซับซ้อนและหลากหลาย อยู่บริเวณที่น้ำทะเลท่วมถึง สภาพดินเป็นโคลนเลน ประกอบไปด้วยพรรณไม้หลายชนิดเช่น โกงกาง แสม ประสัก โปรง ตะปุน ฯลฯ รวมถึงสิ่งมีชีวิตหลากหลายพันธุ์เช่น กุ้ง หอย ปู และปลา อาศัยอยู่ในบริเวณนี้ รวมทั้งเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ ขยายพันธุ์ และอนุบาลสัตว์น้ำนานาชนิด เป็นพื้นที่กันชนระหว่างพื้นดิน และพื้นน้ำ ช่วยในการป้องกันการกัดเซาะ กันลม ธรรมชาติ ความแตกต่างระหว่างป่าบกและป่าชายเลนจึงอยู่ที่ความซับซ้อนของระบบนิเวศ ที่มีปัจจัยของน้ำทะเล น้ำจืด และดินแผ่นดินมาเกี่ยวข้อง

ปัจจุบันโลกในยุคการค้าเสรี ทำให้การกีดกันทางการค้าโดยตรงไม่สามารถจะทำได้ดังเช่นในอดีต ประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมจึงมักจะถูกหยิบยกมาเป็นข้ออ้างในการกีดกันทางการค้ามากขึ้น และมักจะได้ผลตามกระแสอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของโลก ซึ่งมวลมนุษยชาติเริ่มมีจิตสำนึกในความรับผิดชอบมากยิ่งขึ้น ดังนั้น กรณีที่สหรัฐอเมริกานำเข้ากุ้งทะเลจากประเทศที่ทำการประมงโดยไม่ใช้เครื่องมือแยกเต่าทะเล หรือเท็ดดี อีกรทั้งในขณะนี้มีความเป็นไปได้ว่ากลุ่มอนุรักษ์เตรียมหยิบยกกรณีป่าชายเลนมาเป็นประเด็นต่อต้านสินค้าประมงนำเข้า โดยอ้างว่าการเพาะเลี้ยงกุ้งเป็นการทำลายพื้นที่ป่าชายเลน

ดังนั้นหากไทยไม่เตรียมศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนากระบวนการเลี้ยงกุ้งกับการทำลายระบบนิเวศป่าชายเลน รวมถึงทางออกและข้อเสนอแนะที่จะหยุดยั้งการบุกรุกป่าชายเลนจากการเลี้ยงกุ้งแล้ว เราอาจถูกกีดกันและต่อต้านการส่งออกกุ้งจากนานาประเทศในอนาคตอันใกล้ก็เป็นได้

การพัฒนาการเพาะเลี้ยงกุ้งกับการทำลายป่าชายเลน

ผลผลิตกุ้งของไทยได้มาจาก 2 แหล่งที่สำคัญคือ ทำประมงโดยจับจากทะเล และจากการเลี้ยงในบ่อ ในอดีตเรามีกุ้งที่จับจากทะเลได้มากกว่ากุ้งที่เพาะเลี้ยงในบ่อ แต่ปัจจุบันผลผลิตกุ้งจากการเลี้ยงสูงกว่ากุ้งที่ได้จากทะเล (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ผลผลิตกุ้งและพื้นที่การเลี้ยงกุ้งในประเทศไทย

ปี	ผลผลิตจากการจับจากทะเล (ตัน)	ผลผลิตจากการเลี้ยง (ตัน)	ผลผลิตรวม (ตัน)	พื้นที่การเลี้ยง (ไร่)
2530	128,100	23,566	151,666	279,812
2531	110,200	55,633	165,833	342,364
2532	110,800	93,495	204,295	444,785
2533	107,400	118,227	225,627	403,787
2534	129,100	162,070	291,170	470,826
2535	116,800	184,884	301,684	454,975
2536	100,000	225,514	325,514	449,292

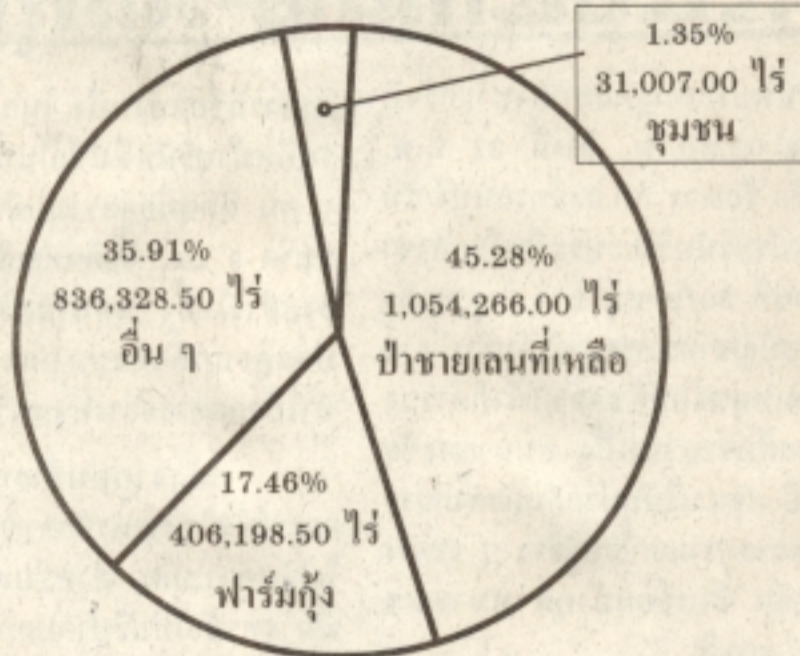
ที่มา : กรมป่าไม้

แหล่งจับกุ้งในทะเลของไทยได้จาก 2 แหล่งสำคัญคือ มังอ่าวไทย และฝั่งอันดามัน ซึ่งในอดีตเราสามารถทำประมงในเขต 12 ไมล์ทะเล ตามข้อตกลงกับประเทศเพื่อนบ้าน แต่หลังจากที่ไทยได้ประกาศเขตเศรษฐกิจจำเพาะ 200 ไมล์ทะเลขึ้นในปี 2524 ทำให้ไทยต้องสูญเสียพื้นที่ทำการประมงไปประมาณ 50% ผลผลิตกุ้งของไทยจึงไม่เพิ่มขึ้นเลยนับแต่นั้นเป็นต้นมา ข้อจำกัดดังกล่าวทำให้การหันมาพัฒนาการเลี้ยงกุ้งตามบริเวณชายฝั่งเพิ่มมากขึ้น และจากการที่สภาพภูมิประเทศที่เหมาะสม อีกทั้งยังปลอดภัยจากพายุไต้ฝุ่น ทำให้พื้นที่การเลี้ยงกุ้งของไทยเพิ่มขึ้นอย่างสม่ำเสมอ

และจากการที่การเพาะเลี้ยงกุ้งได้เจริญก้าวหน้าขึ้นในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา จนเป็นการผลิตเพื่อการส่งออกสามารถนำรายได้เข้าประเทศจากการส่งออกได้ถึง 50,278 ล้านบาท ในปี 2538 ทำให้การเลี้ยงกุ้งมักจะถูกเพ่งเล็งอยู่เสมอว่าเป็นตัวการสำคัญในการทำลายป่าชายเลน

แต่จากการสำรวจพื้นที่ป่าชายเลนตั้งแต่ก่อนปี 2504-2536 พบว่าประเทศไทยเคยมีพื้นที่ป่าชายเลนอยู่ถึง 2,327,800 ไร่ พอถึงปี 2536 เรามีพื้นที่ป่าชายเลนเหลืออยู่เพียง 1,054,288 ไร่ หรือร้อยละ 45.28 โดยพื้นที่ป่าชายเลนที่ถูกบุกรุกทำลายจำนวน 1,273,534 ไร่ หรือร้อยละ 54.72 นี้ ถูกบุกรุกทำลายเพื่อใช้ประโยชน์ในกิจกรรมต่าง ๆ อันได้แก่ การเกษตร, ถนน, ท่าเรือ, เขื่อน, เขื่อน, เขื่อน ฯลฯ 838,328.5 ไร่ หรือร้อยละ 35.91 เป็นพื้นที่เลี้ยงกุ้ง 406,198.50 ไร่ หรือร้อยละ 17.46 และถูกบุกรุกเป็นชุมชนที่อยู่อาศัย 31,007 ไร่ หรือร้อยละ 1.35 ไร่ (ดังแผนภูมิที่ 1)

รูปที่ 1 การใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าชายเลนในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2536

พื้นที่ป่าชายเลนก่อนปี พ.ศ. 2504	2,327,800	ไร่
☐ ถูกทำลายระหว่างปี พ.ศ. 2504-2536	1,273,534	ไร่
☐ ป่าชายเลนที่เหลืออยู่	1,054,266	ไร่

ที่มา : กรมป่าไม้, กรมประมง, กรมพัฒนาที่ดิน และสภาวิจัยแห่งชาติ

จากแผนภูมิซึ่งเป็นข้อมูลจากภาพถ่ายทางดาวเทียมของทั้ง 4 หน่วยงาน จะเห็นได้ว่ายังมีปัจจัยอื่น ๆ อีกที่เกี่ยวข้องกับการทำลายพื้นที่ป่าชายเลน อย่างไรก็ตาม เราคงไม่อาจปฏิเสธได้ว่าการเลี้ยงกุ้งก็เป็นการทำลายป่าชายเลนด้วยเช่นกัน ซึ่งในอนาคตต่อไปจะกล่าวถึงระบบการเลี้ยงกุ้งว่าสัมพันธ์กับการทำลายป่าชายเลนอย่างไร และควรจะปรับระบบการเลี้ยงกุ้งของประเทศเป็นอย่างไรจึงจะอนุรักษ์ป่าชายเลนที่เหลือไว้ให้คงอยู่ได้.